

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:
Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ an 4-50 fil.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 24 fr.
 $\frac{1}{2}$ an 12 fr.
 $\frac{1}{4}$ an 6 fr.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oara 12 fil. a treia
oara 10 fil.

Tot ce privește
foaia să se adreseze
la: Redacțiunea și
administrațiunea
„Unirea” în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Democratism și Cultură.

de I. Roșu-Roșioru.

I.

Trăim în era libertăților. Au apus de mult legendele cruzimilor întunecate; și ori cât de abnormă ni s'ar părea une-ori atmosfera, în care ne împing cataclismele vieții zilnice, — fapt e, că azi conceptul libertății stă la un diapazon destul de înalt și are un temei etic destul de solid.

Astăzi patricianul nu mai dispune ilimitat asupra sclavului său, iar cesarul, când iscălește osânda la moarte, trebuie s'o motiveze. Împărat și proletar, acelaș drept îl au la viețuire; și cohorte sprijinite în în vloga brațelor, cari întunecă azi bulevardele cu massa lor înfuriată, aruncând injurii șcălimbate și pretinzând drepturi, — sunt și ele cu un acord semnificativ mai mult în concertul zilelor noastre.

Relațiunile sociale s'au lămurit mult în veacurile din urmă și oamenii s'au mai apropiat de olaltă. Apucăturile suveranilor din Orient de-a trăi cât mai ermetic, departe de influența nemijlocită a norodului supus, și-au pierdut deja farmecul nefiresc.

Azi domnitorii descind în mijlocul plebei, trăiesc în mijlocul supușilor, se bucură cu ei și se întristează tot cu ei, căci așa-i mersul vremii. S'au înmulțit oamenii și s'au democratizat relațiile dintre ei.

Să nu uităm pe de altă parte, că aceleși pricini, cari au dărmat zidul chinezesc dintre om și om, au adus un fel de primenire și în mentalitatea omenimii, deoarece eră prea firesc, ca schimbându-se referințele din afară, în acelaș timp și modul de cugetare și avântul sufletesc să ieă alte direcții.

Să nu ne amăgim însă, exagerând eventual noima acestui demo-

cratism general peste hotarele cuvenite.

Noi, cari ne știm creștini și pretindem a și cunoaște puțin istoria creștinismului în vieța omenimii, n'avem de fel motive de-a ne sfii, când susținem și accentuăm cu stăruință, că democratismul, în accepțiunea nobilă a cuvântului, e curat fătul creștinismului. Credința noastră creștinească ne spune d. p. că toți suntem *la fel* fiii lui Dumnezeu, și că *pe o formă* răspundem: fiecare în parte pentru faptele sale bune-rele, cum vor fi.

Aceasta noimă superioară a democratismului creștinesc a biruit pe vremuri egoismul jidovesc, a frânt cătușile sclavilor din Orient și Sud, și a deschis omenimii o seamă de nouă perspective largi și luminoase.

În decurs de multe sute de ani, aceasta idee mântuitoare a avut teren și timp destul să evolueze. A și evoluat frumos, numărând azi între rezultatetele sale: cele mai multe opere de caritate umană de pe lume, mântuirea nenumăraților sclavi, emanciparea cuminte a celor mai multe popoare, cele mai mândre instituții culturale (cfr. trecutul Franței, Spaniei, Italiei ș. a.) precum și aproape toate celelalte mijloace trupesti și sufletești mai de seamă, câte contrabalansează și azi multele protuberante urâte și asperități colțuroase ale vieții, — așa, că acest nobil democratism, răsărit din creștinism, e azi, să-i zicem așa, cea mai nimerită bază a armoniei universale.

Cum însă ori ce lucru bun, apucat pe mâni nebune, poate fi rău tâlcuit și tot așa și aplicat: s'a putut ușor întâmpla, precum s'a și întâmplat, că înțelesul acestui nobil democratism să fie pervertit și astfel folosit pentru scopuri perverse. Așa a fost d. e. idea egalității creștinești

devalvătă cu vremea la desprețuirea ordinii demnitare, idea dreptății creștinești devalvătă la batjocurirea autorității legale, idea libertății creștinești la anarhii și revoluții singeroase, idea dragostei creștinești la dragoste liberă păcătoasă, iar democratismul cinstit la obrăznicii desfrânate...

II.

Democratismul și libertatea în gândire încă nu înseamnă desfrâu.

În luptele de idei îndrăznețe, câte stăpânesc azi mințile luminate și dornice de spor cât mai grabnic, — pe lângă toată superioritatea lor filozofică — sunt totuș atâtea abisuri și lipsuri logice și primejdii neprevăzute, încât nici nu bagi de seama, când cazi în ele, și adeseori le aperi în bună credință.

Se recere deci cu atât mai imperios, să știm bine întotdeauna: despre ce, când, unde și cum grăim.

A vorbi d. e. la noi Românii ardeleni: fie despre clericalism întunecat, fie despre militarism, ori chiar feudalism nenorocit, este hătărit un ce anost. Chiar și numai în genere a vorbi cu rezon despre aceste trei concepte elastice în țara noastră, e lucru nespus de greu; — a-le tracta apoi serios în sinul românimeii ardeleni, între împrejurările ei de azi, e o absurditate fățișe.

Pomenim acestea aci, deoarece „Vieța Nouă” de peste hotare, și după ea un ziar maghiar din Ardeal, au aflat cu cale a da loc unui articol intitulat: „Românimea ardelenă”, în care autorul — iscălitura irevelantă — se muncește a dovedi într'o coloană și jumătate, că clericalismul, militarismul și feudalismul ar fi pricina deplorabilei stări culturale și economice a Românilor ardeleni.

Nu ne mai oprim la militarism și feudalism, deoarece par anahro-

nisme — întru cât pe acestea le-ar considera menționatul articol ca lucruri pendente dela voința Românilor ardeleni. Doar toată suflarea cinstită românească e în contra acestora! Alipirea noastră către Habsburgi încă nu invoalvă în sine și militarismul oprimator, iar acei puțini feudali — dacă-i vorba să-i numim chiar așa — câți avem, sunt toți în serviciul aspirațiilor noastre naționale, militând pentru ele: osândesc și dâșii alature cu toți Români de bine: urcarea dărilor, politica economică cea într'o dungă, proiectele militare împreunate cu grele poveri bănești, domnia de clase, exclusivismul de rassă, nerespectarea drepturilor noastre firești; pretind apoi vot universal, egală îndreptățire, dreaptă repartizare în dări ș. a. Și dacă totuș, de fapt apasă asupra noastră militarismul și feudalismul, — aceasta e a-se ascrie exclusiv numai supremației streine maghiare, pe carea o schimbă, ori reformă, știut e, că dela noi Români ardeleni atârnă mai puțin.

Ar fi să grăim însă aci despre clericalism.

La noi Români ardeleni — clericalism? Pe înțelesul rău? Curată imposibilitate!

Autorul, pe semne, a ținut să fie cât mai modern și democratic, când în varietatea de lozince colo-

rate pentru luptă culturală, a aruncat și sugestivul „clericalism“.

Sau poate să fie la mijloc alternanta a doua, și aceasta mai probabilă: autorul articolului adevărat va fi confundat biserica ca atare cu persoane răslețe, cari poate nu în totdeauna stau la înălțimea chemării. De aci acel veninos „clericalism întunecat și retrograd“.

Nu trebuie să fim excesivi întru nimic, și mai vârtos nu, când e vorba să judecăm și să osândim. Trebuie bine distinse noțiunile de olaltă: instituția de persoanele, cari o servesc din timp în timp; vremea de împrejurările, cari o împresoară; voința și credința bună de forța majoră, ce-o stânjenește eventual șcl. șcl. — și atunci ni-se deschid pe loc de tot alte vederi.

Mai înțelegi cumva jocul acesta de cuvinte, când l-ai auzi din gura unor lihniți desperați, cărora le lasă gura apă după latifundiile întinse ale cutărui, ori cutărui biserican străin cu poziție. A vorbi însă de clericalism oprimator la noi Români ardeleni, ai căror preoți de jos până sus au fost și sunt și azi, cu prea puțină excepțiune, înainte-mergătorii și sprijinatorii cei mai abnegați și devotați ai progresului românesc, — este o totală ignorare a stărilor noastre culturale.

Este apoi de-adreptul perfidă

o afirmare ca aceea, că preoțimea și spiritul Blajului ar infecta întreg intelectul românesc și l-ar întuneca. Blajul cu oamenii săi de inimă chiar acum prestă jertfe enorme și-și pune tot avutul la îndemână pentru a cinsti și ocroti la sinul său peste câteva săptămâni cea mai mare scribare, i-am putea chiar zice triumful culturii românești: aniversarea a 50-a dela înființarea „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. Din Blaj ies an de an cu sutele tineri înflăcărați pentru cultura română. În Blaj toate instituturile de creștere și de învățământ românesc sunt din bani preoțești. Mai mult. Din Blaj a pornit și s'a dus în însaș țara românească odinioară cel dintâiu far de lumină adevărat românească. Cronicarii Sincai, Maior și Clain, apoi Bărnuț, Bariț, Iacob Murășan, Timoteiu Cipar șcl. până la Bunea, — de a căror nume se leagă în cea mai mare parte desrobirea și înflorirea noastră culturală, oare nu din Blajul preoțesc au dat cele mai scumpe pagini de cultură românească?... Suprimă Blajul cu oamenii lui de inimă și cu activitatea lui din istoria noastră culturală: și ai smuls deja tot ce avem mai prețios în cronica redeşeptării noastre ca oameni conștii, ca creștini și ca Români!

FOIȚA.

Discursul

părintelui dr. V. Lucașiu la congresul internațional al rasselor, ținut în Londra la 28 Iulie a. e.

(Discursul s'a ținut în limba franceză).

Domnilor!

Salut cu respect și cu mândria omului însuflețit pentru ideile progresiste, acest mărit Congres internațional al rasselor, care compun omenirea viețuitoare.

În acest Congres vedem întrupată ideea mare, cucerirea civilizației moderne: respectul rasselor.

Și e timpul suprem, ca să falfăie steagul acesta în viața omenirii.

După ștergerea sclavajului, după stărpirea feudalismului, după dominațiunile nesuferite de clase, foarte adesea împreunate cu prepotență de rassă: a trebuit să urmeze, după ideile de libertate, egalitate și frățietate, concepțiunea mare a respectului rasselor.

Situațiile de actualitate politică, din veacurile cele mai îndepărtate, și până în zilele noastre, își au terminologiile lor proprii, vocabularul lor particular pentru justificarea

unor stări, de multeori condamnabile și detestabile. Si nu arareori am văzut în istorie minți puternice, plecându-se în slujba unor idei preconcepate, care n'au putut să rămână nerăsturnate.

În legislațiunile unor personalități istorice, care au determinat curente culturale pe veacuri, pentru anumite popoare, la Buddha, Confuciu, Faraonii, Licurg, legistatorii romani, vedem codificate și stabilite gândiri și concepțiuni politice și sociale, economice, și mai ales religioase-morale, cari numai spre binele sau în serviciul umanității și al civilizației n'au fost și nu sunt.

Și astăzi, după atâtea hecatombe de victime omenesti, ce s'au jertfit pe altarele prepotențelor tiranice, sau pentru îndestulirea unor deșertăciuni criminale: unde suntem încă dela realizarea idealului sublim, care ne strălucește în cele două cuvinte de veșnică și nestrămutată valoare: „Tatăl nostru“, prin care toți oamenii, de orice rassă, de orice națiune, suntem proclamați de frați, va să zică egali, liberi, având aceleași drepturi și aceleași datorinți.

O nobilă odraslă a rasselor omenesti constituie *națiunea română*, din Orientul Europei.

Și fiindcă în programul acestui mărit Congres se contemplează chiar apropierea și comunicarea între Apus și Răsărit, cred, a fi lucru vrednic, ca măritul Congres să ia cunoștință mai deaproape despre această na-

țiune vrednică. Și aceasta cu atât mai vârtos, că în decursul multor veacuri trecute, pământul locuit de Români, și apele râurilor și mărilor, cari îi spală țărnișii, după războaiele sângeroase de veacuri, au fost drumurile și liniile mari neîntrerupte de comunicațiune între Occident și Orient. Și nu e atât de departe vremea, când la „târgul moșilor“ din București se întâlneau caravanele din Anatolia, cu negustorii din Apusul Europei. Și astăzi putem constata, că din Carpați și din Balcani, până la Bosfor, în tot Arhipelagul mediteran, și până în Alexandria, Smirna, Ierusalim și în toate porturile „Mării negre“ până la Sinope, și dela Odessa pe lungă linie de comerț până sus în Caucaz pârși comunică cu limba română.

Iată o parte din idealul acestui mărit Congres, adevărată comunicațiunea între o parte de Apus și Răsărit, realizat în faptă, prin elementul românesc.

Nu vorbesc de luptele teribile, de războaiele nesfârșite, între Orient și această parte a Occidentului, locuit de Români. Calea războaielor au deschis calea comerțului, pe mare și pe uscat. Și dacă a apus vremea războaielor, spre bucuria tuturor, dorim să rămână pentru vecie deschise căile de comunicațiune pentru comerț, ca pe ele să se răspândească ideea de libertate și de înfrățire a popoarelor.

Ceeace ne arată istoria trecutului, co-

Precum se poate vedea și din cele de până aci, nu ni-a fost gândul să polemizăm cu articolul de subt întrebare, căci e mai mult numai o fantasmagorie fără fond real, pe care deci n'o putem lua în serios. L-am pomenit numai, pentru că ni-a dat prilej, să dăm expresie părerii noastre motivate despre însămintatea democratismului adevărat, și să protestăm de-odată împotriva veleităților de a gătui mult încercata noastră cultură românească cu ori ce fel de teoreme dubii.

Se înșeală amarnic, cei cari socotesc, că democratismul în cultură ar însemna desfrâu nețârmurit, fie în vorbă, fie în scris.

Democratismul își are locul și înțelesul, — dar numai între hotarele, pe cari i-le-a conturat creștinismul, din care a răsărit. La din contră devine caricatură proastă și unealtă primejdioasă în mâna oamenilor fără simț de răspundere cuvenită. —

Prohászka. „*Alkotmány*” scrie în nrul de ieri din vorbă în vorbă următoarele: „Pe baza unei știri din Roma, azi presa maghiară și cea austriacă publică vestea, că episcopul din Ardeal contele G. Majláth a avut o consfătuire în Roma asupra punerii la indice a unor lucrări de-ale episcopului Prohászka. După știrea din Roma, episcopul contele Majláth și-a dat părerea, că Congregația de indice s'a legat peste măsură de

litere, când a excepționat câteva propoziții de-ale episcopului Prohászka și a judecat așa zicând pe baza unor părți și propoziții rupte din operele dăesului. Măcar-că dacă privim operele Episcopului Prohászka în întregul lor și nu pierdem din vedere împrejurarea, că publicul cetitor alui Prohászka, care bine îl cunoaște, nici nu a putut rău înțelege zicerile episcopului, — n'ar fi trebuit să judece congregația de indice așa, precum a judecat.

Astfel sună vestea din Roma, a cărei fiecare șir firește, nu ne stă în putință a-l controla. E însă fapt, că episcopul contele Majláth a umblat în zilele trecute în Roma, și nici că s'ar putea închipui, ca un venerator așa de mare și un prietin atât de credincios al episcopului Prohászka, ca și episcopul Majláth, care de mult cunoaște și onorează marea individualitate alui Prohászka — să nu fie căutat prilej, pentru ca să-și dea în vorbă la Roma despre punerea la indice a câtorva lucrări ale episcopului Prohászka și — să nu fie explicat în Roma, unde numai câteva disertații de ale lui Prohászka traduse din incidentul acesta sunt cunoscute și cine știe în ce fel de traducere: că în Ungaria toți sunt cu cea mai devotată stimă față de episcopul Prohászka; și dacă marele lui geniu arată uneori și spre mai alte cărări, decât pe cari umblă ceilalți, pentru aceea toți știu și simțesc aci, că Scaunul Apostolic și biserica catolică n'are fiu mai credincios și mai mare decât episcopul Prohászka.

Dacă episcopul Majláth a spus-o aceasta și cu graiul viu la Roma, a îndeplinit numai o faptă, pentru care li va fi recunoscător catolicismul ungar.”

Reviste.

Congresul rasselor. Mirare că vedem azi pomenit răsleț și în ziaristica maghiară pe „Lucaciu László”, între cei ce au luat parte la congresul internațional al rasselor ținut în Londra.

Aflăm cu indignare, că hidra scârboasă a urei față de cauza românismului și-a întins ghiarele până și la acest congres ținut departe în Anglia. Nu se știe din care parte, dar faptic s'a ținut o intrigă cum nu se poate mai josnică, spre a zădărnici discursul, pe care avea să-l țină delegatul partidului național român din Ungaria.

Spre noroc însă, oameni cu inimă trează au dat de meteahnă și au delăturat piedecile așa, că pâr. Dr. Vasile Lucaciu, și-a putut predă în 28 Iulie n. cu demnitate și mândrie splendidul discurs, pe care îl dăm și noi după „Românul” în nrul de azi.

În marea aceea de oameni din toate părțile lumii: albi, negrii, roșii, galbini, în costume originale, veniți din aproape toate statele Europei, apoi din China, Iaponia, Arabia, Svedia, Transval, India scl. — au căzut cu mare accent sârbătoresc discursurile, cari proclamau

municațiunile comerciale deodată cu războaiele îngrozitoare, sunt fapte constatate și netăgăduite. Existența națiunii române, precum și originea ei etnografico-istorică, este ca și proclamată pentru toate timpurile prin celebra declarațiune a dinastiei Asanilor, prin împăratul Ioanițiu, către Pontificele Roman Inocențiu III, când din Balcani trimite salutări fraților dela Tibru, și le spune în auzul lumii: „*Nos genere et sanguine Romani*”.

În aceasta constatare se cuprinde obârșie etico-istorică a națiunii române din Orientul Europei. Că acest element „roman”, în cursul vremilor, a fost supus unor influențe naturale prin asimilarea elementelor străine: slave, grecești, turcești, etc. în corpul său național, precum în limba sa: asta nu schimbă, nu alterează caracterul nostru „roman”, din contră îl relevează cu o putere zdrobitoare, față de orice tendință contrară, dovedind în mod mai presus de toată îndoiala, că în limba și alcătuirea sa etică, neamul acesta a fost și este „roman”, și — a asimilat și a prefăcut după tipul și asemănarea sa toate elementele de limbă și de etnografie străină, ce a primit în trunchiul său puternic „roman”.

Istoria acestei națiuni cu Traian Incepe, se continuă cu războaiele nesfârșite și neincetate, în contra inimiilor *cutropitori*, și și astăzi se manifestă în silințele mărețe ale sufletului românesc, pentru conservarea și

dezvoltarea culturii noastre naționale românești, față de orice tendințe de *cutropire* și desnaționalizare.

Am fost și suntem la porțile Orientului european, și în *preajma* popoarelor orientale, după poziția lor geografică, sentinela neadormită de cultură și de civilizațiune națională română! Deși împărțiți politicește în mai multe state, reprezentăm în limba și în ființa noastră etnografică, un popor unitar în cultură, o națiune de mai bine de 12 milioane, către care se adang alte milioane, cari vorbesc dulcea noastră limbă, așa că astăzi din creerii Carpaților poți merge cu limba românească, neimpedecat, până în Constantinopol, și mai departe, precum am amintit mai sus.

Și aceasta rasă nobilă, deși în parte suferă și astăzi într'o situație ce nu răspunde aspirațiunilor sale spre cultură și civilizațiune, a dat în cursul veacurilor istoriei, oameni, eroi de nume mare: Ștefan cel Mare, Mircea, Mihaiu Eroul, Ioan Corvin Huniade, și fiul său, Regele Ungariei, Matei, supranumit „cel drept”.

Aici, în aceasta chestie de judecată istorică, asupra bărbaților renumiți, revine justificarea marelui principiu, proclamat prin faptul acestui mărit Congres: *respectul rasselor*.

Deși natura vremilor istorice, deși constelațiunile politice n'au permis, ca un fiu distins, ieșit dintr'o anumită rasă, să-și

poată jertfi toate pnterile exclusiv în folosul, pentru binele, cultura și mărirea rasei sale: se cuvine, ca simțul de dreptate și respectul reciproc, impus de cultură, să recunoască în fiii eminenti ai rasei, însăș nobleța, capacitatea și vitalitatea acelei rase.

Astăzi putem proclama, fără teamă de contrazicere, acest principiu. Cu atât mai vărtos trebuie să ne bucurăm, când vedem, că geniul bun al omenirii a mărturisit acest adevăr în veacurile trecute.

Iată, de pildă, ce zice domnitorul Ferdinand I, în diploma sa către Arhiepiscopul de Strigon, Nicolae Olah, din 23 Noemvrie, anul 1548: „*Haec vero sunt omnes prope modum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi, gentiles tui, minime postremas habent, ut pote quos ab ipsis rerum Domina, Urbe Roma oriundos constat unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur; tua ista gens fortitudine praepollens fuit; multorum praestantissimorum Ducum genitrix, inter quos Ioannes Hunyades, Inelyti Matthiae regis Pater, et illius aetati proximi maiores, Tui potissimum enituisse feruntur.* (Românește: Acestea sunt originile tuturor neamurilor celor mai laudate, între cari Valachii, conaționali Tăi, nu sunt cei din urmă, ca și unul, despre care e constatat, că își derivă neamul dela însăș stăpâna lumii, Urbea Roma, de aceea în limba lor și acum se numesc Romani; neamul acesta al Tău a fost prea strălucit prin vitejie, a fost părin-

unanim libertatea egal îndreptăţită a tuturor popoarelor de pe lume, şi osândeşte ce se cetiau la adresa oprimatorilor.

Păcat, că la o astfel de solemnă manifestare internaţională, unde n'au pregetat a-şi trimite reprezentanţii marile instituţiuni din Germania, Austria, Franţa, Italia, Belgia, America, Azia, Africa, Australia — România n'a fost oficial reprezentată. A fost semnificativ din cale afară şi a stârnit multă groază în „prietinii“ Românilor discursul profesorului universitar din Roma *Sergi*, care sbiciuind aspru opresiunea ce se face din raţiuni politice faţă de alte popoare convieuitoare, condamnă expres, între altele, şi oprimarea naţiunii române din Ungaria din partea şovinismului maghiar.

Poate de aceea presa maghiară, care încă prealabil cântă osanale congresului, acum după serbare nu se prea îmbulzeşte cu raport detaliat. E mai rentabilă bagseama călea — tăcerii...

Ardealul. „Vieţa Nouă“ din România şi după ea ziarul guvernamental „Kolosvári Hirlap“ din Cluj au socotit de bine a da loc mai zilele trecute unui curios articol intitulat „România din Ardeal“.

Autorul articolului, semnat Emil

Isac, debutează aci în legătură cu chestia culturală a Românilor ardeleni nişte vederi unice în felul lor aşa, că nici foaia maghiară pominită nu îndrăzneşte a-se identifica cu ele, deşi conţin picanterii cu toptanul la adresa zilerilor culturii româneşti.

În primul nostru de azi am atins în câteva vorbe şi alunecările acestui debut plin de rizic; — după-ce însă nu ne-am putut pretă la rolul de comentatori ai unei serii întregi de injurii nedemne, ce conţine faptic acest articol, repezit atât de îndrăzneţ în public, dăm din el aci aproape toate speciemenle înflorite, întocmai:

„Nici politica lui Marx n'o putem aplica la analiza serioasă a româniei ardeleni, deoarece starea materială a româniei ardeleni e o iluzie deşartă. Români Ardeleni n'au pământ şi n'au industrie, nepuinţa lor comercială e legendară şi numai o aplicare au: fondarea de bănci, dar băncile româneşti nu corespund chemării lor etice, pentru că sărăcesc norodul şi din înfrângerea materială a acestuia s'a dezvoltat societatea românească, aşa numita clasă de domni.

„În politica românească ardelenă, — care e încă tot sentimentală — trebuie să distingem două partide, şi ambele au individualitate specifică. Primul partid e: aşa numitul p. al bătrânilor (partidul naţionalist). Despre activitatea militantă a acestui partid nu ştim nimic. În programul acestui partid vedem multe scopuri preţioase. Acest partid luptă intensiv pentru dreptul de vot uni-

versal, în contra miliţiei şcl. Se poate lusa constată, că partidul nu e destul de progresist. Al doilea partid face politică individuală, acesta e aşa numitul partid al tinerilor, acărui organ e „Tribuna“.

„În politica română ardelenă nu e garanţa deplină a înaintării, deoarece nici unul dintre partide n'are cuvenitul simţ de idealism, că sfârşitul politicii lor e înaintare socială prin instituţiuni comerciale, progres intelectual prin luptă radicală, care să înfrângă clericalismul, militarismul şi feudalismul. Pentru că aceste dominante puteri de clase stânjesc dezvoltarea firească a societăţii.

„Clericalismul opăceşte dezvoltarea ştiinţifică, sugrumă libera cugetare prin dogmele ei fantastice. Popii şi consistoarele din Blaj au molipsit întreg intelectul românesc. Şi aceasta întunecată putere îşi are mijloacele tainice: le aflăm acestea în gimnazii, în presă, la bănci. Şi aceste tainice puteri împiedică lăţirea dreptăţii, căci în Ardeal nici azi nu se ştie nimic despre Giordano Bruno, Galilei, Kopernicus sau despre Pico de Mirandola. Nu, pentru că reverenda (csuha) neagră a oprit soarele de a privi în sufletul ardelenesc.

„Militarismul şi, mijlocit, adorarea de Habsburgi a Românilor încă a fost piedecă puternică în dezvoltarea româniei ardeleni. Fiindcă acest militarism a biruit conştiinţa naţională în toate naţionalităţile şi a stors aşa zicând toate puterile din norod, iar cu înflorirea militarismului a sărăcit norodul pe tot locul. Căci din bugetul anual al militarismului ar putea fi susţinute toate şcolile româneşti.

„Dar cel mai mare duşman al României a fost întotdeauna feudalismul. Puterea lui înfricoşată a fost proprietatea moartea ori căruia progres. Casa magnaţilor

tele multor prea distinşi beluduci, între cari şi Ioan Huniade, tatăl înaltului rege Matia, strămoşii Ţai, despre cari se zice, că au strălucit mai mult pe timpul acela).

Să poate întâmpla, că împrejurările vieţii fac, ca fiul unei rase, să aducă aptitudinile sale în serviciul politic, cultural sau economic al unei altei rase. Cultura şi civilizaţiunea pretinde, ca respectul raselor să se manifeste, chiar în recunoaşterea şi aprecierea virtuţilor şi a prestaţiunilor eminente, ce a adus fiul unei rase, în serviciul alteia.

Alta e asimilaţiunea prin generaţiuni ce se urmează, şi alta e rolul unui individ, care se naşte într'o rasă, şi împrejurările vieţii îl pun în slujba altei rase, străină de obârşia lui.

Ori cât ar vrea cineva să mistifice lucrurile: natura îşi are legile sale, şi aceste se afirmă, faţă de orice tendenţe sau uneltiri împotriva lor.

De aceea Congresul acesta mărit formează un monument epocal în evoluţiunea vieţii popoarelor, a raselor deosebite.

Acest mărit Congres este Tribuna glorioasă, din care se vesteşte libertatea, egalitatea şi frăţietatea tuturor raselor, şi totodată se condamnă, se osândeşte orice tendinţă de asuprire, de hegemonie, de supremaţie de resă.

Înainte de cultura şi a civilizaţiunii trebuie să dispară aceste tendinţe neumane, ca geniul omenirii să poată înainta nelimpia-

decat pe calea glorioasă a înfrăţirii popoarelor, prin respectul raselor.

Naţiunea Română din Orientul Europei, în toate statele, în cari trăieşte, reprezintă acest principiu, şi se luptă pentru realizarea lui.

De veacuri a observat aceasta virtute a Românilor, marele istoric Bosăniu, şi a însemnat în analele sale, spre veşnica mărime a elementului românesc, următoarele: „Valachi autem plus pro linguae, quam pro vitae incolumitate certasse videntur“.

Aşa au fost părinţii noştri, aşa trebuie să fim şi noi, în conştiinţa drepturilor noastre naţionale, şi în virtutea culturii raselor noastre romano-latine!

Ca de încheiere, fie-mi permis a aduce aci înainte măritului Congres, mulţumita şi recunoştinţa noastră sinceră şi adâncă ilustrilor fii ai glorioasei naţiuni Engleze, lordul Fitz-Maurice, ilustrul om de stat al imperiului britanic, care s'a ocupat serios şi cu de-a-dinsul cu chestia noastră naţională, şi mai ales cu situaţia politică a Românilor din Transilvania, exprimându-şi admiraţia faţă de virtutea acestui popor vrednic de o soartă mai bună.

Asemenea ne exprimăm omagiile şi recunoştinţa faţă de distinsul fiu al Albionului, d. Seton-Watson, care cu un criteriu pătrunzător studiază stările noastre politice, culturale şi economice, nu pe baze de informaţiuni luate dela alţii, ci după studii serioase şi obiective, făcute în faţa localului.

Aducând la cunoştinţa lumii civilizate stările, ee le-a găsit la noi, vrea să contribuie la delăturarea cauzelor adevărate, ce produc neîndestulirea, şi aşa lucrează chiar în spiritul acestui mărit Congres, la buna înţelegere între popoare şi la înfrăţirea lor.

Onoare şi omaj fiilor Angliei pentru inaugurarea acestui Congres!

„Românul“.

Zicale turceşti.

Nu te aruncă în foc cu să scapi de fum.

*

Cine bea pe datorie, de două ori s'a îmbătat.

*

Cine are de plătit o datorie de Paşti, i-se pare postul scurt.

*

Sacul gol nu se ţine drept.

*

Multe furnici ucid un leu.

*

Luminarea nu luminează piciorul sfericului.

*

La o turmă de oi ajunge un măcelar.

*

Cine poate strică ulciorul, decât cine-şi aduce apă?

„de veacuri incoace face utopie din drept, „căci conții, sigur, nu joară pe adevăruri „moderne. Feudalismul a educat prosti- „mea pentru robie și inconștientă și tot a- „ceasta a votat dări de milioane, pe cari le „inghite molohul militar. Și în privința acoa- „sta încă greșesc partidele noastre, de vreme „ce nu proclamă luptă conștientă împotriva „feudalismului. . .

„Pentru că partidele noastre știu imita „naționalismul prostitor și speculant alui Ni- „colae Iorga, în al cărui organ oficios „Neamul „Românesc“ se instigă proștii la progrom și „jaf.

„Politica aceasta e vițioasă.

„Căci până când în multe locuri din „Ardeal sunt 62% analfabeți, și până când „puterile conducătoare ale societății române „ardelene se ridică la conștientă de clasă „pe ruinele prostimii: până atunci va fi tot „rob și prigonit, ca ori care proletar, și Ro- „mânul ardelean. Politica ardeleană se va inac- „tiva puternic numai atunci, când partidele „militante de acum vor porni luptă aprigă „împotriva acelor trei puteri, în contra că- „roră până acum nici unul dintre partide „nu a pornit acțiune“...

Am dat aci aproape întreg arti- cicolul dificultat, pentru ca și ceti- torii noștri să-și formeze idee, până unde poate divagă o minte ne- disciplinată.

Suntem siguri, că d. e. confrate- tele „Românul“ din Arad nu-l va re- produce, și poate va mai moderă de acum prinosul de laude culese din „Független Mg.“ ș. a. la adresa dlui Emil Isac, care așa de com- petent și de frumos ne știe înjură pe toți fără deosebire...

Noutăți.

Epilog la congresul euharistic din Ma- drid. Pontificale Roman a conferit reginei spaniole un mare insigniu de merite ca recunoștință pentru meritele ce și le-a căș- tigate regina din jurul congresului euharistic din Madrid.

Invitars. Membrii, sprijinitorii și bine- voitorii *Casinei Române și ai societății me- seriașilor români din Blaj* sunt invitați prin aceasta cu toată onoarea a lua parte la inaugurarea noului local al Casinei, care se va țineă *Duminecă în 6 August n.* după sf. Liturghie cu următorul program: 1. Inaugurarea noului local al Casinei în casele Patriei. 2. Adunarea generală a despărțământului Blaj al Asociațiunii. 3. Matineu cu următoarele puncte: a) Fragment din „Dimineța în codrul verde“, cântat de corul societății meseriașilor, condus de N. Ganea. b) Declamațiune. c) Conferință de prof. G. Precup. d) „Țarina“ cântată de corul so- cietății meseriașilor, condus de N. Ganea. Blaj 4 Aug. 1911. Dr. Izidor Marcu. președ. Casinei. Ioan Fodor, notar al Casinei.

La Kecskemét lucră mii de zidari la re- pararea resp. reedificarea zidurilor ruinăte de cutremur. — Se știe că cutremurul în- fiorător s'a repetit de mai multe ori. S'a constatat, că din 8 Iulie până mai ieri cu- tremurul s'a repetit de 58 ori.

Din Rodna Veche Corespondentul no- stru din Rodna Veche ne scrie azi: Artistul nostru Zaharie Bârsan cu Dna Olimpia și Dșoara Brasovean au fost reținuți în Rodna pentru declamarea poeziei „Carmen Saeculare“ la Sângeorgiul românesc. La intervenirea Dlui adv. Dr. Utalea, Dlui Vasile Greavu cand. de adv. și a Dlui Dr. Tripon au fost liberați cu condiția, ca până în zorii zilei de azi să treacă granița Ungariei și să plă- tească 60 Cor. pedeapsă. — Banii i-au plătit, iar dânsii, însoțiți de Domnii Gravu și Dr. Utalea, au fost siliți să plece momentan în Bucovina aseară pela 7 ore.

Prin vânt, prin ploaie și prin frig în puterea nopții au plecat plângând peste munți în Bucovina la Dorna-Vatra, unde de seară trebuie să țină reprezentatie, și nu știu, dacă vor putea ajunge acolo la timp.

Petreceri. Tinerimea română din Mu- răș-Uioara și jur invită la Petrecerea de vară, ce o va aranja Duminecă în 13 Au- gust st. n. 1911 în salele „Hotelului Erarial“ din loc.

— Tinerimea română Secășană invită la Petrecerea de vară (sărbătoarea portului românesc), ce o va aranja Duminecă în 6 August n. în pavilionul localităților scâlzilor dela Mercurea.

— Invitare la petrecerea de vară, ce se va aranja Duminecă în 13 August st. n. 1911, în grădina parohială din Aiudul de sus. Venitul curat e al bisericii greco-ca- tolice din loc.

Colegii cu cari am terminat cursul teo- logic în anul 1906, sunt invitați să vină la convenirea colegială ce va avea loc în 28 Aug. a. c. la 1 oră p. m. Locul convenirii: seminarul teologic, unde se vor stabili toate amănuntele. La revedere cu bine! Blaj 1 Au- gust 911 A. Marcu preot, A. Gajia prof. I. Busoiu vicerec. sem., S. Gocan prof.

Au scăzut căldurile în țară. — Din mai multe părți ale țării vin știri despre vifore. Se semnalează ploaie din Budapesta apoi din provinciă: din Cluj, Slatina, Hunedoara, Orșova, Caransebeș, Lugoj, Diciosânmărtin, Bánffyhungad, Deș, Oradea mare ș. a.

Întâlnire colegială. Rugăm, conform în- țelesului avut, pe toți absolvenții, de acum 6 ani, ai liceului din Blaj, să se prezinte la convenirea din 27 l. c. în Blaj. Program: la orele 12 a. m. banchet; după amiazi vizite. Blaj în 5 August 1911. Niculae F. Negruțiu, Ioan Moldovan, Victor Aron.

În Triest, după ce-a fost odată declarat de desinfectat, s'a constatat din nou epidemia holerei în mai multe cazuri. — Un individ suspect de holeră a dispărut fără veste, nu se știe unde.

Convocare. Despărțământul Agnita al „Asociațiunii pentru literatura și cultura po- porului român“ invită pe aceasta cale pe toți binevoitorii și sprijinitorii acestei insti- tuții culturale la adunarea sa cercuală ge- nerală, care se va țineă în 13 August st. n. (31 Iulie st. v) la orele 2 p. m. în comuna Bârgăniș în edificiul școlii române. Din șe- dința comitetului despărțământului Agnita al „Asociațiunii“ ținută în 21 Iulie st. n. Ioachim Muntean director, Eugen Muntean secretar.

— Filiala Reghinului a „Societății pen- tru crearea unui fond de teatru național român“ își va țineă adunarea ordinară în comuna Jabenita la 13 August a. c. n. în școala confesională gr-or. la oarele 4 p. m.

Fondul de presă al catolicilor latini din țară a avut în ziua de 31 Iulie n. c. 453.552 cor. 69 fil. în numerar și în hârtii de va- loare. —

Constantinopolul încă e molipsit de holeră. — Cu deosebire în grosul miliției se lățește înspăimântător. În fața primejdiei e penibilă indiferența autorităților turcești. — S'a întâmplat în săptămâna trecută, că o victimă a epidemiei a stat neînmormântată douăzecișisapte ore. Direcția numai atunci s'a îngrijit de înălțurarea victimei, când lo- cuitoarii vecini au alarmat strada pentru mi- rosul greu de cadavru. E și mai de mirare, obiceiul, ca grecii și armenii, chiar și în ca- nicula mare, își duc morții pe strada mare în sicrie deschise la greapă. — Și holeră și foc, — destulă bătaie pe capul unui oraș!

Reuniunea de Salvare din Budapesta a dat în luna Iunie a. c. primul ajutor la nevoie spontană în 2660 de cazuri. Anul acesta a dat ajutorul dintâiu în 15.000 ca- zuri. Reuniunea a prestat dela înființare până acum ajutor în 322.513 rânduri.

Votul universal. Social-democrații au aranjat deja a treia demonstrație mare în capitală pentru votul universal. Meetingul lor de Duminecă a fost cu atât mai interes- sant, că s'a ținut sub prezidența contelui Batthány, iar oratorii au fost afară de so- cialdemocratul Bokányi, încă Justh Gyula, și Barabás Béla. — După adunare s'a ținut demonstrația obișnuită pe străzile Budapestei, care s'a sfârșit cu ciocnire sângeroasă între polițiști și demonstrați. Foarte mulți au fost răniți.

Interesele catolicilor din Anglia le re- prezintă în parlamentul englez treizeci și opt deputați.

Fenomen frumos. În Nagykanizsa s'a văzut într'una din nopțile săptămânii trecute pe cer un glob ce ardea în lumină verzie. Puternicul meteor, cum luneca pieziș spre pământ, s'a spart dintr'o dată, lăsând în urma sa un potop de stele, ce au dispărut cu vre- mea într'un nor de ceață. — Luminosul nor s'a coborât apoi încet, iluminând locurile pe unde trecea.

Prima grovă în Egipt pentru urcarea plății s'au declarat la capătul lui Iulie c. n. În Cairo 5000 muncitori dela calea ferată. electrică stau fără lucru.

În America sudică, pe cât se vestește din Buenos-Ayres, a pornit a se lăți epide- mia holerei de pe la începutul lui Iulie. Până acum sunt 38 victime.

Dr. Stiller, profesorul de medicină, scrie: „În toate acele cazuri, în cari am lipsă de purgativ ușor și sigur, care cruță stomacul, de ani de zile folosesc exclusiv apa naturală amară *Francisc Iosif*“. — Se află în farmacii și spiterii. — Direcțiunea de transport în Budapesta. (15).

Conceio, conducătorul monarhiștilor din Portugalia a cerut sprijinul Pontificelui Ro- man și a promis, că la caz de învingere, bisericile și congregațiile își vor recăpăta bunurile.

Călduri în India. Cea mai mare parte din India suferă mult pe urma secetei cau- zate de călduri. Dacă seceta nu va încetă în curând, guvernul va fi nevoit să ieă deja cuvenitele dispoziții împotriva foamei ce amenință.

Posta Redacțiunii.

M. P. locotenent Ș. Cele întrebate, se pot ve- dea în careva nr. al „Unirii“ după 15 Aug. c. n. Acum încă nu putem ști cu siguranță, cari sunt va- cante.

Partea Literară.

CRUCIAȚII.

Roman istoric din veacul al XV.
după Henryk Sienkiewicz.

(Continuare).

58

Căpitanul de poliție îl agrăi astfel:

— Ani dearândul ne-ai urgisit și acum stai ca prinsoner înaintea noastră.

La auzul acestor cuvinte în sală se făcu un murmur șgomotos.

— Ce dorești? — întrebă Iurand.

— Vreau să te umilesc — îi zise Danfeld.

Iurand ridicându-și ochii spre cer voi să zică ceva. Danfeld îl preveni:

— Aduceți — zise el servitorilor — bere să-l omenim și pe el.

Apoi îi turnară berea în mâni și îl siliră pe contele de Spichov să bea berea din pumni.

Iurand suferi totul și se rugă de ei:

— Vă conjur pe tot ce am mai scump dați-mi îndărăt pe fca mea, pe care mi-ați promis-o sărbătorește.

Voi apoi să prinză mâna bătrânului Siegfried. Acesta se retrase zicându-i:

— Nu te atinge de mine, căci tu ești sclav! Ce dorești?

— Să-mi dați fata — zise Iurand.

— Cine ți-a promis-o? — îl întrebă Danfeld.

— Tu însuși!

— Unde-s martorii?

— Mi te-ai jurat pe onoarea ta și pe cinstea ordului.

— Atunci ți-o vom da-o!

Și întorcându-se către ceilalți soți ai lui le zise:

— Încă asta nu-i umilire în deajuns.

La urmă i-a fost milă de el și i-a adresat următoarele:

— Pe fca ta vor petrece-o acasă servitori plătiți și tu vei rămânea aici până se vor reîntoarce servitorii.

— Îți mulțumesc pentru asta, nobile cavalier.

— De azi ai să cunoști și să ști cine-i Danfeld, cavalier în ordul lui Isus.

— Permite-mi încă ceva, — să-mi omor pe fca mea.

— Asta încă ți-o permit, dar în fața noastră a tuturor.

Zicând acestea porunci să aducă pe Danusia în odaie.

— Aici e Danusia!

Se făcu o liniște adâncă.

— Nu-i fca mea — zise Iurand.

— Ești sigur de asta?

Iurand însă susținea, că fca lui e în Citna.

— În Citna am auzit-o cântând!

Iurand începu să plângă și se ruga întruna:

— Pe Dumnezeu, te rog dă-mi pe fca mea.

— Ți-o voi trimite acasă.

Iurand înfuriindu-se voi să-i sugrume pe toți, dar în momentul acela se deschise ușa și intrară niște servitori dintre cari unul îl lovi în cap cu o rudă de fer, de început îndată se sângereze.

II.

În odaia cea mare din Citna ședeau lângă masă cinci inși: Löwe, Siegfried, Rothger, Begrov și Danfeld. La urmă Rothger întrebă:

— Ce judecată aducem?

Siegfried cași când nici n'ar fi auzit întrebarea răspunse:

— Ce va zice marele magistru pentru fapta asta? După câteva secunde adause:

— Simțesc miros de sânge!

Servitorii spălară ce-i drept padimentul, dar mânăjitura rămase și pe mai departe.

Iurand în apărarea sa lovi pe Gottfried de rămase mort, iar pe alții i-a rănit.

Siegfried neștiind nimic de el întrebă:

— Unde-i Gottfried?

— În capelă.

— Dar ceilalți morți și răniți?

— Pe morți i-am îngropat în zăpadă iar pe răniți i-au dus în spital.

Siegfried suspină:

— Și toate acestea le-a făcut unul singur, — adause pe urmă. Apoi puse întrebarea:

— Cine văzu pe Iurand între ei?

— Eu — zise — Begrov.

— Mai trăește?

— Da, ostașii voră să-l sbiciească, dar n'a permis capelanul.

— Bine a făcut — zise Siegfried, —

Iurand e o persoană însemnată în întreagă Mazovia; cine știe ce veste ar cutriera lumea de s'ar fi întâmplat să moară în castelul nostru?

— Ce să zicem de celea întâmplată? — zise Begrov.

Siegfried după câteva minute de cugtare zise:

— Tu te vei duce în Malborg și vei spune marelui magistru, că Danfeld cu puterea răpi o fată în speranța că-i fca lui Iurand și i-o și comunică aceasta contelui de Spichov... celelalte le știi și tu cum sau întâmplat. El veni la Citna după fată... apoi spune totul.

— Aș vrea însă să știu, că de fapt fca lui Iurand e în Citna, — zise Begrov.

Lui Siegfried i-ar fi plăcut să spună minciuni, dar nededat cu acelea, având un caracter firm, zise:

— Spune-i, că membrii ordului n'au voit să atace pe Iurand până-ce însuși n'a prins armele

— Voiu spune celea ce le-am văzut cu ochii — răspunse Begrov.

Când oaspele s'a depărtat, Siegfried strigându-i mâna îi zise.

— O singură cale de scăpare văd și aceea e, ca să nu se știe nici când, că fca lui Iurand a fost prinsoneră aici la noi.

— Asta se poate, — respunse Rothger — căci afară de tine, de Danfeld, călugărița și de mine nu o știe asta. Iar fata care i-au arătat-o lui Iurand încă ne poate convinge, că noi nu suntem vinovați.

— Bine zice — adause Siegfried.

— Și spun și aceea, că după-ce Danfeld e mort, putem pune toată vina pe el. Pe fată o putem trimite îndărăt în Cehanov.

(Va urmă).

Prezidenția conzistorială românească în Ardeal la 1674.

(Continuare).

Pare că și acest „Ioan din Tuștea“, încă era protopop ca alți protopopi de rând; protopop adecă peste o anumită circumscripție, și nu protopop preste întreaga țară a Ardealului. ¹⁾ ca prezidentul nostru des pomenit, Pavel Muntean.

Prota Ioan din Tuștea, împreună cu alți lideri ai clerului româno-calvin de atunci, în primăvara anului 1682, machinează insolent la voda Ardealului Mihai Apaffy I. întru surparea mitropolitului său din Alba-Iulia, Ioasaf grecul, ²⁾ unicul grec mitropolit în Bălgrad.

Departate apoi pe vremi, mai întâmpinăm un Tuștean.

E Nicolae Tuștea, „nemeș al Hațegului“; Tuștea Miclăuș, sau cu schimbarea licvidei, cum se obișnuise la bătrâni: „Tuștea Micrăuș. Dăusul e între delegații lui Ioan Szapolyai, regele Ungariei, trimis în vara anului 1520 (7028) să reguleze frontierele, dintre munții noștri și ai Munteniei, cu boerii lui Neagoe Băsarabă. ³⁾

Datele diecezane Iugojene, atestază, cumcă în tot cursul veacului al XIX-lea și până mai au țert, Tuștea, a fost păstorită numai de preoți cu numele familiar Tuștea. ⁴⁾

Un Iosif Tuștean, carele a condus parohiatul între anii 1808—1840, la bătrânețele sale s'a oploșit la mânăstirea din vecinătate, la Prizlopul Silvașului. ⁵⁾

Remânând acum străns, pe lângă presupunerea, cumcă numărăm anul Domnului 1674 și suntem sub oblăduirea lui Sava II. așa nesmintit trebuie să înțelegem sub „ritus“, religia însăși și nu ritul ori legea ⁶⁾,

¹⁾ De un astfel de protopop provincial (universal) aminteste condica patriarhatului din Târgigrad, pe la 1391. Petru, protopop (dichiu, exarh) român, locotitor patriarhal peste biserica Moldovii. Asta e prima mențiune la noi Români, de protopop!

²⁾ Monumenta comitialia Regni Transilvaniae, Erdélyi országyűlési Emlékek szerkeszti Szilágyi Sándor Budapest 1894 vol. I. p. 292—305 apud N. Dobrescu „Fragmente privitoare la istotia bis. rom.“ Budapesta 1905 p. 49. Iorga „Sate și preoți în Ardeal“ Bucur. 1902 p. 83. Bunea „Vechile episcopii românești“ Blaj 1902 p. 135.

³⁾ Timoteiu Cipar „Arhiv pentru filologie și istorie“. Blaj 1862—70 pag. 532 și 613.

⁴⁾ Șematismul menționat p. 464.

⁵⁾ Bunea Episcopii Aron o. c. p. 330.

⁶⁾ De ar fi vorba de catolici, atunci ritus e în înțeles de rit și nu de religie. Vezi aici nota 4. Români traduc ritus cu rit, lege. Vezi Cipar Acte p. 166 după Petru Maior. „Chestiunile“ Bunea—Densușian în foaia „Unirea“ 1893 p. 130. Ștef. Pop „La Unirea bis. rom.“ Iezvii 1903, p. 11 (I) Nicolau Măneguțiu „Reunirea Românilor“ Sibiu 1893 p. 15.

Cumcă legea e conceput identic cu religia la Români, vezi dr. Sextil Pușcariu în nr. jubilar al „Candelei“ Cernăuți 1907. La Români dădea statul porunci și legi și pentru domeniul sufletesc, deaci legea sinonimă cu religia. Ovid Densușianu „Histoire de la langue roumaine“ p. 192. Iorga „Ist. bis. românești“ vol. I. Vălenii de munte 1908 p. 6. În România intelectualii adesea gășesc și scriu „ritul luteran, ritul catolic, roman, rituri străine“ și sub rit înțeleg religiile și nu ritul străns luat. Dr. Lazăr Șăineanu „Inercarea asupra semasiologiei române“ București 1887 p. 77. din contra crede, că înțelesul e o influență a zăkonu-lui slav.

cum se mai zice; adică Muntean din Tuștea, e prezidentul scaunului episcopal și arhidiacon preste Grecii (adică de ritul oriental, grecesc) de religia uniților, (de religia aceea, care e unită cu calvinii) „Graecis ritus unitorum”. Scurt e vorba despre religia calvino-grecă, unită cu cea calvino-maghiară.

Am arătat mai la deal, cumcă la 1674, adică pe când își arogă Pavel Muntean Tușteanul prezidenția, chiriarhul ordinar Sava, nu era dimisionat, ori disgrățiat numai. Astfel prezidenția asta e a doua, trebuie că e o prezidenție konzistorială parohială, coordonată ori subordonată; ori că Tușteanul e un simplu exarh, vicar al mitropolitului Sava II Brancovici.

Mi-se pare apoi, că pe la finea anului 1673 și până la începutul anului 1675, Sava călătorise¹⁾ iarăș în sfânta Rusie la Moscova.²⁾ In acest interregnu de un an și mai bine, poate avea loc larg prezidenția din 13 April 1674, alui Muntean Tușteanul.

De altcum bine se poate, că lui Munteanu, nu li va fi comisionat grija episcopatului, — sau a prezidiului scaunului episcopesc — pe timpul absenței mitropolitul Sava, ci își va fi acaparat această slujbă însuș Pavel Muntean, sprijinit de noul superintendent, Gáspár Tiszabetsi, carele în 22 Noemvrie 1673 fu inaugurat de atare.

Aș crede aceasta, cu atât mai vârtos, cu cât Tiszabetsi umbli să calvineze pe toți Românii, căroră le făcu îndată la începutul carierii sale ochi dulci, pe lângă multe altele, și cu aceea, că mijloci la principele că: „pe popii românești din domnia noastră de dejme ascuțiți și mântuiți i-am făcut... privind asupra (lor) soarte.”³⁾

¹⁾ A treia și ultima călătorie în Rusia.

²⁾ Thaloczky: „Az ál Brankovicsok” în rev. „Századok” Budapest 1888 p. 700. la Mangra „Mitropolitul Sava Brancovici” Arad 1906 p. 73.

³⁾ Diploma din 20 Dec. 1673 (alui Apafi la Cipar Arhiv 574. Mangra o. c. 71—2; 166—7, după ms. lui Sam. Clain Ist. românilor t. IV p. 8. § 6.

(Va urma).

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.
Redactor responsabil: Augustin Gruția

Se află

de vândut cam 80 m²

lemne de lucru, stejar,

calitate excelentă, deplin uscate

în măsură diametrală de 14/20, 15/25 și 15/30 cm., iar în lungime de 3—5 m., cu prețul de 60 Cor. m² la

Első Kisküküllővölgyi Hengerműmalom

în

Dicsőszentmárton.

Lemnele se pot vedea în orice timp.

(58) 4—8.

Hegyi Lajos

birou de inserțiuni

din 1 August 1911 se află în

BUDAPEST, VII., Király-utca 67, I em.

Primește reclame și inserțiuni pentru toate foile din capitală, provincie și străinătate precum și pentru calendare, cu prețuri originale. Preliminare de spese și oferte de prețuri gratuit.

(1)

Nrul. 89—1911

(61) 2—3

Concurs.

Intreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat din Presaca prin aceasta se receară să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de Șeptesute coroane — fil. la oficiul parohial cel mult până la 14 August 1911 la 10 ore a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre această lucrare și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul aprobat de Preaveneratul Konzistor Metropolitan la 27 Iunie 1910 sub Nrul 3313 se pot studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. Curatorul bis. își rezervă dreptul de alegere dintre minusoferenți.

Presaca la 2 August 1911.

Ioan Popa Popasu
paroh gr.-cat.

Petru Mitea
primcurator bis.-scol.

Invățăcel!

Să primește 1 băiat în negustoria de manufactură și mărturi curente, care a absolvat 1—2 clase gimnaziale sau asemenea școli.

A se adresă la firma

August Stupariu

Blaș-Balázsfalva.

(60) 3—6.

Am onoare a aduce la cunoștința onoratului public românesc, că mi-am deschis

Cancelaria advocațională

în Budapesta VIII. Hunyadi utca 15.

Dr. Liviu Lința

advocat.

(59) 2—3.

MÁTYÁS SÍ TRATTNER

rafinată și depozit liber de spirt, stabiliment pentru denaturare de spirt

în BARÓT (cott. Háromszék).

Fabrică (ferbe) și liferează pe lângă condițiunile celea mai favorabile spirt brut, rafinat și denaturat.

Provocându-Vă la această foaie cereți oferte de prețuri.

(56) 6—26

MOBILE!

cine voiește se cumpere mobile bune și trainice să se adreseze cu deplină încredere lui

D. Schmidt

negustor de mobile și măsar în

Medias—Medgyes,

care are un depozit bine asortat cu tot felul de mobile, precum: scaune, divanuri, icoane, oglinzi, apoi mobile de lemn moale și rechizite de culină.

(50) 10—26.

Muschong. Băile Buziaș

Phönix apă minerală de Buziaș

JUTITĂ DE BACTERII

apă minerală naturală

RECREAZA-VINDECĂ. RECREAZĂ-VINDECĂ

S'a dovedit de cea mai cu efect contra morburilor de rărunchiu, de beșică, contra catarului cronice de rărunchiu, contra formării nisipului și a petri în beșica de apă.

Recomandată de medici.

Depozitul principal e la Gelb I. Blaș.

(36) 61—?

Cruțați și Vă încercați norocul fără margini!!..

Fiecare loz câștigă necondiționat!!..

Câștigurile se plătesc imediat!!..

Tragerile și câștigurile sunt chezeșuite din partea visteriei statului!!..

De **500.000** cor.

va fi **câștigul principal**, care se va sorti la tragerea din **25 August 1911** a lozurilor dela **Banca ipotecară Ungară!!..**

Vă invităm cu toată onoarea a cumpăra cel puțin o bucată două din lozurile acestea de prima bonitate, cari prezintă **necondiționat** cel mai bun sistem de păstrare combinat cu cele mai **extraordnare șanse de câștig**, fără de nici un risc și fără a perde un ban măcar!!..

Pentru a înlezni oricui cumpărarea acestor lozuri, le vindem și pe rate lunare și anume de prezent pe: **35 rate de câte 6 cor.**

NB. Aceluia, care ne trimite primele 3 rate deodată, îi cvităm a 4-a rată gratuit!!..

Deja după achitarea ratei prime participă fiecare cumpărător la joc, iar câștigul este în întregime al lui. Cu plăcere trimitem oricui prospectul cu explicările necesare. Binevoii a ne trimite adresa corectă.

6 trageri în fiecare an!!.. 25 Feb., 25 Apr., 25 Iun., 25 Aug., 25 Oct. și 27 Dec., în decursul cărora se trag la sorti peste **2 și 1.2 milioane cor.** **Durata jocului** este încă cca. **48 de ani**, în care resump se împarte proprietarilor de lozuri suma considerabilă de cca. **130 milioane cor.**

Acelaș număr poate câștiga și de mai multeori!!..

Lista oficioasă de trageri se trimite după fiecare tragere punctual!

Cu ocaziunea aceasta notăm, că câștigul principal dela tragerea ultimă din **26 Iunie a. c.** în sumă de **Cor. 100.000.** — s'a solvit deja fericitului posesor al lozului **Seria 950. Nr. 9.**

Comandele sunt a se adresa pe cuponul dela mandatul postal către:

Ústredná banka úc. spol.,
Budapest V. Sas-u. 24 sz.

(58) 2-3

**Cancelarie administrativă
și birou de informațiuni**
in **Budapesta.**

Procur și dau informațiuni în toate afacerile procesuale, extraprocenale, administrative și comerciale; mijlocesc împrumuturi personale, ipotecare și amortisaționale ieftin și în scurt timp; mijlocesc cumpărări, vânzări, exarendări de bunuri, mașini, motoare și alte rechisite economice; finanțez parcelări de moșii; esoperez ajutoare de stat pentru preoți, învățători, școli și pentru cumpărarea de izlaze și pășuni; efeptuiesc tot felul de comande comerciale eventual și la bursă prompt pe lângă taxe moderate și anticipație pentru corespondență.

Dr. Constantin Manea

(81) 21-52

advocat dipl.

VIII. Aggteleki u. 10. I. 7. Telefon: 171-27

Cadou de sărbători!

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din viața noastră. — Mărime 44/68 cm.

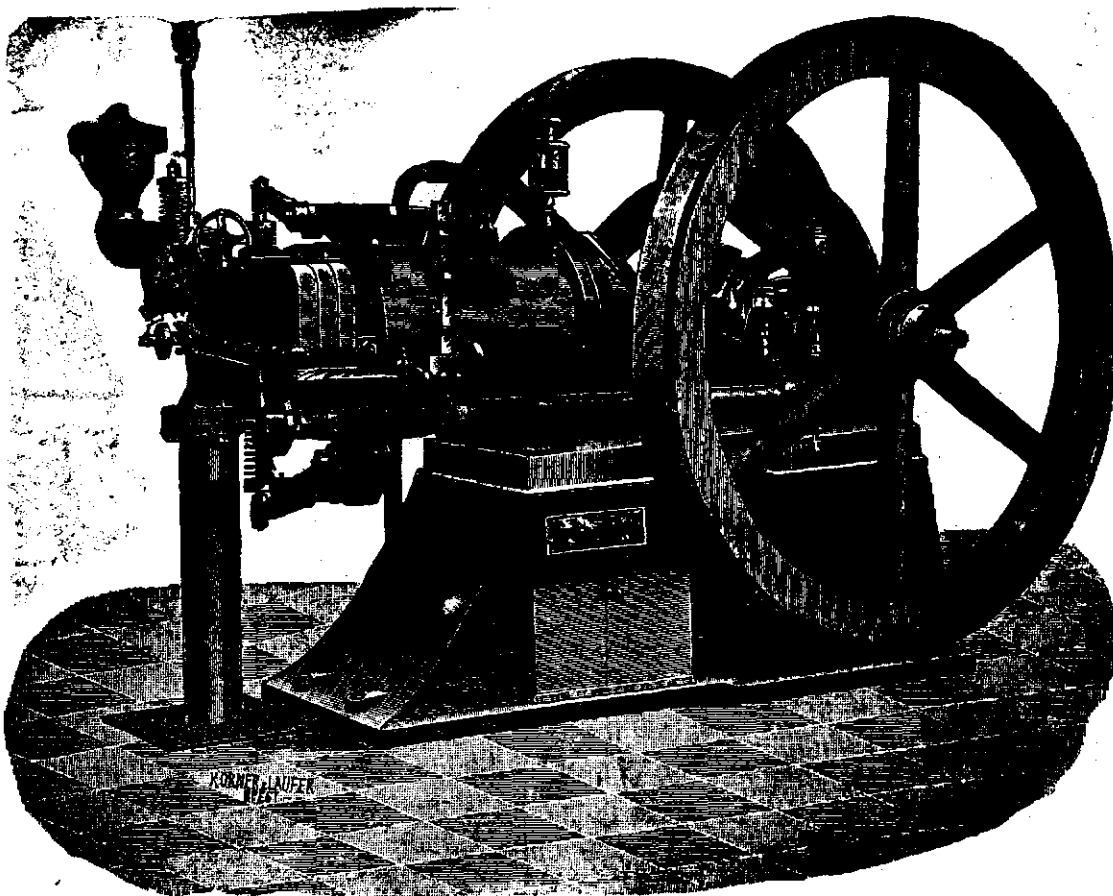
Se află de vânzare la *Librăria Seminarului teol. gr.-cat din Blaj.* — Prețul frca **2.20 cor.**

Sprijiniți industria română!

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE MAȘINI
din Austro-Ungaria

EUGEN NICOLA

Blaj—Balázsfalva.

Subscrisul recomand celea mai practice **pluguri și mașini economice.** În depozitul meu se află **totdeauna gata** celea mai renumite **motoare de benzin, locomobile și garnituri complete pentru îmblătit cu motor.** Motoare de benzin stabile, motoare pentru gaz sugativ. Mori de măcinat și tot felul de mașini economice, pe cari le vând cu

prețuri moderate și condițiuni de plată favorabile, în rate.

— **Cea mai mare garanță.** —

Nime să nu-și cumpere pluguri sau mașini economice până nu cearcă la firma

Eugen Nicola

prima fabrică română de mașini în Blaj—Balázsfalva.

Deslușiri și informațiuni se dau gratis.

(38) 19-52

Sprijiniți industria română!